

Kommittémotion

Motion till riksdagen: 2014/15:190

av Linda Snecker m.fl. (V)

Hatbrott riktade mot hbtq-personer

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	1
3	Inledning	2
4	Polisens arbete med hatbrott	3
4.1	Hatbrottsstatistik och mörkertalet	4
4.2	Stärk arbetet mot hatbrott.....	4
4.3	Högre kvalitet på förundersökningar vid hatbrott.....	6
5	Rättstrygghet för hbtq-personer	7
5.1	Hets mot folkgrupp.....	7
5.2	Förolämpning	7
5.3	Diskriminering	8
5.4	Försvårande omständigheter	8
6	Inrätta en nätombudsman	8

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om hur hatbrott kan registreras på ett tydligare sätt, exempelvis genom att hatbrott ges en egen brottskod, vid polisanmälningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör skriva in i polisens och Säkerhetspolisens regleringsbrev att arbetet mot hatbrott ska prioriteras.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en oberoende kommission i syfte att hitta brister i utredningsarbetet och föreslå åtgärder så att fler misstänka hatbrott kan identifieras och leda till åtal och fällande dom.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att könsidentitet och könsuttryck läggs till i uppräkningslistan i 2 kap. 12 § regeringsformen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som innebär att transpersoner ska omfattas av bestämmelserna om hets mot folkgrupp i 7 kap. 4 § 11 tryckfrihetsförordningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram ett förslag till ändring som innebär att könsidentitet och könsuttryck ska omfattas av bestämmelserna om hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § brottsbalken.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag till lagändring som innebär att 5 kap. 5 § första stycket 3 brottsbalken ska omfatta könsidentitet och könsuttryck.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag till ändring som innebär att könsidentitet och könsuttryck ska omfattas av 16 kap. 9 § brottsbalken.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge rättsväsendets myndigheter i uppgift att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör lägga fram förslag till ändring som innebär att brott mot en individ eller grupp på grund av könsidentitet eller könsuttryck ska räknas som en försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken.

3 Inledning

Vänsterpartiet anser att arbetet med hatbrott måste stärkas. Hatbrott innebär ett angrepp mot de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna och är ett uttryck för bristande respekt för människors lika värde. Arbetet mot hatbrott och hatbrottslagstiftningen är oerhört viktigt eftersom alla oavsett sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck, etnicitet, ålder eller kön ska kunna delta i samhället på samma villkor.

Hatbrott är en benämning för en rad olika typer av brott där gärningspersonens motiv är hat mot enskilda personer p.g.a. deras förmodade etnicitet, nationella ursprung eller sexuella läggning. Ett hatbrott kan således vara allt från mord till exempelvis kränkande klotter på en husvägg. Enligt en doktorsavhandling av kriminologen Eva Tiby har ungefär var fjärde homo- eller bisexuell person vid minst ett tillfälle utsatts för brott p.g.a. sin sexuella läggning.

Hatbrotten har dubbla motiv. De innebär dels en kränkning av brottsoffret, dels sänder de ett fientligt budskap till den grupp som offret förmodas tillhöra. För hatbrottsoffer blir det ofta särskilt traumatiskt att inse att de blir utsatta för brott för något de är eller ser ut att vara och inte för att de exempelvis råkade befinna sig på fel plats vid fel tid.

Homofobi, rashat, antisemitism, islamofobi, antiziganism, transfobi är några av de ideologiska system som underblåser hatbrotten. Hatbrotten spränger sönder solidariteten i samhället och blir ett angrepp på principen om alla människors lika värde och rättigheter.

Det öppna samhället bygger på demokrati, frihet och respekt för alla människors rätt att forma sina liv så länge man inte inkräktar på sina medmänniskors frihet. Våld och förföljelse av människor kan aldrig accepteras och måste bekämpas oavsett vilka som är de bakomliggande motiven. Det är av stor vikt att vi har ett samhälle som förmår att slå fast att ett brott har begåtts och som på allvar vidtar åtgärder både för att förebygga antalet brott och för att förbättra rättsväsendets hantering när det skett ett hatbrott.

4 Polisens arbete med hatbrott

År 2013 identifierades uppskattningsvis 5 510 hatbrottsanmälningar, vilket är i nivå med 2012. I Brottsförebyggande rådets (Brå) årliga hatbrottsstatistik är hatbrott med främlingsfientliga/rasistiska motiv det i särklass vanligaste motivet följt av hatbrott p.g.a. sexuell läggning.

Enligt Brå:s rapport "Hatbrott 2013" framgår att av samtliga identifierade hatbrott (huvudbrottet) som anmäldes 2012 hade 67 procent uppklarats i slutet av mars 2014. Av dessa personuppklarades (dvs. att en person knutits till brottet genom åtalsbeslut strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse) endast 3 procent. De övriga 64 procent klarades upp på teknisk väg (dvs. beslut har tagits om att avsluta utredningen, exempelvis p.g.a. att gärningen inte utgör ett brott, spår saknas för att kunna utreda vidare eller för att den misstänkta personen var under 15 år och därmed inte straffmyndig). Det kan således konstateras att ytterst få anmälningar med hatbrottsmotiv personuppklaras.

Vi anser att arbetet med att bekämpa hatbrott är viktigt. Polisen och även Säkerhetspolisen behöver förstärka sitt arbete genom att bl.a. förbättra och utveckla sina arbetsmetoder, för att skydda demokratin och bekämpa hatbrott. Omorganisationen av polisen från 2015 kommer förhoppningsvis att bidra till att nationella enhetliga arbetsmetoder lättare kan införas.

4.1 Hatbrottsstatistik och mörkertal

Det är långt ifrån alla hatbrott som anmäls till polisen och registreras som hatbrott. Mörkertalet gör att utvecklingen av hatbrott mot hbtq-personer inte går att utläsa enbart utifrån antalet polisanmälningar. Hatbrottsstatistiken är viktig då den synliggör en annars svårfångad utsatthet för brott som p.g.a. sitt motiv får betraktas som ett angrepp mot människors lika värde. All brottslighet i samhället är svår att mäta eller få en heltäckande uppfattning om. Det är dock extra svårt att få en bild av omfattningen av hatbrotten eftersom det inte är ett särskilt brott i juridisk mening utan endast en aspekt av motivet bakom brottet. Det finns inte heller någon specifik brottskod för att registrera hatbrott när det görs en polisanmälan. Dessutom drabbar hatbrott människor som oftast befinner sig i en utsatt situation eller i minoritet i samhället och av därtill kopplade skäl kan ha svårt att känna till sina rättigheter eller drar sig för att ha myndighetskontakt (exempelvis för att anmäla utsatthet för brott). Hatbrottsstatistiken utgörs i stället av polisanmälningar som Brå efter en särskild granskning har bedömt innehålla hatbrott, samt av självrapporterad utsatthet för hatbrott.

När hatbrott inte synliggörs i polisanmälningarna kan de omöjligt redovisas på ett rättvisande sätt i statistiken. Det leder också till att en viktig del av det anmälda brottet förblir outredd. Om det rör sig om ett hatbrott eller inte bör vara en levande fråga för poliser och åklagare i förundersökningens alla skeden.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag om hur hatbrott kan registreras på ett tydligare sätt, exempelvis genom att hatbrott ges en egen brottskod, vid polisanmälningar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Stärk arbetet mot hatbrott

En förutsättning både för att hatbrott ska uppmärksammas och registreras i polisanmälningarna samt för att brottsoffret ska få ett bra bemötande av rättsväsendet är att polis har en god kunskap om hatbrott. Det är därför viktigt att frågor om hatbrott utgör en viktig del i den grundläggande utbildningen samtidigt som den tjänstgörande poliskåren behöver få vidareutbildning i ämnet. Kompetensen på detta område har blivit bättre och det pågår olika satsningar och projekt inom polisen för att ytterligare förbättra det, men det är inte tillräckligt.

RFSL skriver i sin rapport ”Misstro – om hbtq-personers förtroende för olika samhällsinsatser och vad som behöver förändras 2013”:

”Den heteronormativa omgivningen påverkar hbtq-personers möjlighet att söka hjälp, det finns även en misstro mot polis, socialtjänst och åklagare och även många exempel på okunnig och felaktig hantering av brottsoffer som är hbtq-personer. När det förekommer negativa och fördomsfulla attityder inom rättsväsendet gentemot hbtq-personer innebär det en ytterligare kränkning av brottsoffret, s k sekundär viktisering.”

I mätningar RFSL har genomfört säger 50–60 procent av hbtq-personer ha ett lågt förtroende för polis, socialtjänst och åklagare.

Under 2013 genomförde Rikspolisstyrelsen en inspektion av polismyndigheternas förmåga att upptäcka och utreda hatbrott. Oavsett polismyndighetens storlek bedömdes det att det fanns en koppling mellan att hatbrott tydligt formulerades som ett prioriterat område i verksamhetsplaneringen, de resurser som avsattes för utbildning och möjlighet att utreda hatbrott med specialistkompetens samt hur väl hatbrott uppmärksammades vid anmälningsupptagningen.

I mars 2014 fick Rikspolisstyrelsen ett regeringsuppdrag att stärka polisens förmåga att upptäcka och utreda hatbrott. Uppdraget syftar till att kunskapen om hatbrott inom polisen ska öka och att förmågan att upptäcka och utreda brotten utvecklas. Det ska bl.a. ske genom att exempel på framgångsrikt polisarbete mot hatbrott tas tillvara och sprids.

Ett bra exempel på det är den särskilda hatbrottsgruppen i Stockholm. Hatbrottsarbetet började som ett projekt inom Citypolisen i Stockholm och drivs nu som en del av den permanenta verksamheten. Hatbrottsgruppen är en resurs för hela Stockholms län och har som huvuduppdrag att hantera alla inkomna anmälningar med ett misstänkt hatbrottsmotiv i City samt att samordna arbetet mot hatbrott och utveckla arbetsmetoder i hela Stockholms län. Arbetet sker i samverkan med utpekade kontaktpersoner vid övriga distrikt och avdelningar. Hatbrottsgruppen utgör också ett stöd till andra utredare av hatbrottsärenden inom hela Polismyndigheten samt bistår vid utbildningar. Hatbrottsgrupper finns även inom polisen på andra håll i landet.

Regeringsuppdraget innebär även att polisen ska öka sin samverkan med intresseorganisationer och grupper som är särskilt utsatta för hatbrott. Detta för att stärka förtroendet för polisen och att få fler utsatta att våga anmäla. Uppdraget ska redovisas senast den 27 februari 2015. Vi inväntar resultatet av detta uppdrag och återkommer därefter med eventuella förslag på området.

Den borgerliga regeringen valde att plocka bort hatbrott som prioritet från regleringsbrevet för polisen och har i stället låtit polisen prioritera jakt på papperslösa. Polisen bör få stöd att kraftfullt prioritera arbetet mot hatbrott genom att återigen tydligt skriva in det i regleringsbrevet. Vänsterpartiet anser att det är mycket positivt att arbetet

mot hatbrott förstärkts genom det uppdrag som gavs Rikspolisstyrelsen tidigare i år, men prioriteringen bör ges extra tyngd genom att skriva in det i regleringsbrevet.

Regeringen bör skriva in i polisens och Säkerhetspolisens regleringsbrev att arbetet mot hatbrott ska prioriteras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Högre kvalitet på förundersökningar vid hatbrott

Förutom hets mot folkgrupp, olaga diskriminering och straffskärpningsregeln, finns i brottsbalken inga specifika lagrum som reglerar den typ av brott som brukar betecknas som hatbrott. Även om ett hatbrott anmäls till polisen finns det således ett flertal hinder som behöver överbryggas för att det anmälda brottet ska kunna leda till att en person blir lagförd. Först och främst måste brottet anmälas och om det görs så måste även motivet till brottet identifieras för att det ska registreras som ett hatbrott. En bedömning av huruvida en händelse är ett hatbrott eller inte bör ske genom hela rättskedjan, dvs. hos såväl polis som åklagare och i domstol. Bedömningsprocessen av vad som är ett hatbrott försvåras emellertid av att definitionen av hatbrott skiljer sig åt mellan anmälningsmottagande, åtalande och dömande myndigheter inom rättsväsendet.

Brå pekar i sin rapport på att den stora skillnaden mellan antalet anmälda och antalet lagförda brott med hatbrottsmotiv delvis kan förklaras av att polisen har en vid tolkning av hatbrottsbegreppet, medan åklagare och domare har en striktare tolkningsram. Ytterligare en delförklaring är att aktörerna befinner sig i olika instanser i rättskedjan, med olika uppgifter i samband med fallen: från att ta emot en hatbrottsanmälan, vidare till att styrka att ett brott har begåtts och slutligen visa att det är ställt utom rimligt tvivel att gärningspersonen är skyldig.

Förutom de svårigheter som belysts ovan så vet vi att kvaliteten varierar på utredningar och åtal över landet och att flera brott borde klassificeras som hatbrott och leda till åtal och fällande dom. Det bör därför ske en oberoende granskning, även om samarbete med polis- och åklagarväsendet självklart är nödvändigt, av alla anmälda hatbrott i syfte att hitta brister i utredningsarbetet så att flera anmälningar kan leda till åtal och fällande dom. Regeringen bör därför tillsätta en oberoende kommission i syfte att hitta brister i utredningsarbetet och föreslå åtgärder för att fler misstänka hatbrott kan identifieras, leda till åtal och fällande dom. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Rättstrygghet för hbtq-personer

Kampen för hbtq-personers juridiska rättigheter har de senaste åren tagit viktiga kliv framåt. Lagstiftningen ger dock fortfarande inte hbtq-personer ett heltäckande skydd.

Särskilt gäller detta för transpersoner. Vi vill därför införa ett grundlagsskydd mot lagar och föreskrifter som missgynnar någon p.g.a. könsidentitet eller könsuttryck.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att könsidentitet läggs till i uppräknningen i 2 kap. 12 § regeringsformen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Hets mot folkgrupp

För 11 år sedan, i januari 2003, trädde de lagändringar i brottsbalken och tryckfrihetsförordningen i kraft som innebar att bestämmelsen om hets mot folkgrupp även omfattar sexuell läggning. Än i dag omfattar bestämmelsen inte könsidentitet eller könsuttryck vilket innebär att transpersoner i praktiken står skyddslösa. Vi vet att transpersoner som grupp ofta råkar ut för hatpropaganda och hatrelaterade våldsbrott. Detta är oacceptabelt och motiverar ytterligare skärpningar av bestämmelserna om hets mot folkgrupp.

Regeringen bör därför återkomma med förslag som innebär att transpersoner ska omfattas av tryckfrihetsförordningens bestämmelse i 7 kap. 4 § 11. om hets mot folkgrupp. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör även lägga fram ett förslag till ändring som innebär att könsidentitet och könsuttryck ska omfattas av 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Förolämpning

En åklagare har enligt 5 kap. 5 § första stycket 3 brottsbalken möjlighet att väcka åtal om någon förolämpats med anspelning på dennes sexuella läggning. Paragrafen omfattar inte könsidentitet eller könsuttryck, vilket är en brist med tanke på transpersoners utsatta situation.

Regeringen bör därför återkomma med ett förslag till lagändring som innebär att 5 kap. 5 § första stycket 3 brottsbalken ska omfatta könsidentitet och könsuttryck. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Diskriminering

I 16 kap. 9 § brottsbalken finns ett förbud för näringsidkare att diskriminera en person bland annat p.g.a. hans sexuella läggning. Förbudet omfattar dock fortfarande inte diskriminering p.g.a. könsidentitet eller könsuttryck. Regeringen bör därför lägga fram förslag till ändring som innebär att könsidentitet och könsuttryck ska omfattas av 16 kap. 9 § brottsbalken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Försvårande omständigheter

Enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken är det en försvårande omständighet om motivet för ett brott varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer p.g.a. ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet. Tidigare studier, såsom Brås utredning ”Hatbrott. En uppföljning av rättsväsendets insatser, rapport 2002:9”, har visat att straffskärpningsregeln sällan används och att hatbrott sällan leder till strängare straff.

Regeringen bör därför ge rättsväsendets myndigheter i uppgift att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I bestämmelsen om försvårande omständigheter inkluderas fortfarande inte könsidentitet eller könsuttryck, vilket är mycket olyckligt med tanke på transpersoners utsatthet. Regeringen bör därför även lägga fram förslag till ändring som innebär att brott mot individ eller grupp p.g.a. deras könsidentitet eller könsuttryck ska räknas som försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Inrätta en nätombudsman

Hat och hot finns i samhällets alla miljöer. Samtidigt som internet har gett oss otroliga möjligheter så finns där även faror och negativa inslag. Näthatet har under de senaste åren brett ut sig och blivit alltmer vanligt. Rassistiska och sexistiska budskap har en stor spridning på nätet och för många unga är hat via nätet vardag i dag. De utsätts, ser andra utsättas och utsätter själva andra. De möter kränkningar, hot och trakasserier i bloggar, kommentarsfält och sociala medier. Enligt en undersökning från Ungdomsstyrelsen som presenterades i mars 2014, framgår det att så många som hälften av de unga i åldern 16 till 25 år har blivit utsatt för näthat. I en tredjedel av fallen rör det sig om hatbrott, dvs. trakasserier p.g.a. hudfärg, sexuell läggning eller tro. Ungdomsstyrelsens rapport Nätkränkningar som utgavs i september 2014, visar också att just hatiska, kränkande och diskriminerande kommentarer av hatbrottskaraktär är vanliga på internet. Ett tydligt resultat är att erfarenheterna av kränkningar med hatbrottskaraktär är större i åldersgruppen 16- till 25-åringar, jämfört med 25- till 40-åringar.

Dagens lagstiftning ger inte ett tillräckligt skydd mot kränkningar och hot på nätet, oavsett om brottet har karaktären av ett hatbrott eller inte. Vänsterpartiet anser att det behövs en funktion i samhället som tillvaratar de rättigheter som varje människa har att inte utsättas för förtal, hot eller andra allvarliga kränkningar. En nätombudsman, NätO, bör därför bildas och ges i uppdrag att stödja och hjälpa den som utsätts för hot och kränkningar på nätet, vilket bl.a. innebär att ombudsmannen måste ges verktyg och

förutsättningar att hjälpa utsatta att få ansvariga för webbsajter att ta bort kränkande kommentarer på nätet samt erbjuda stöd vid polisanmälningar. En nätombudsman bör även ges möjlighet att driva skadeståndsprocesser. Vi utvecklar vår syn om detta i motion ”Nätombudsman” (V587).

Linda Snecker (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Rossana Dinamarca (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Mia Sydow Mölleby (V)